

Основним напрямом діяльності вищої школи на сучасному етапі має стати задоволення потреб особистості у знаннях, які дозволяють адаптуватися в сучасному світі. А це потребує значної підготовки викладача вищого навчального закладу, який у певній мірі є транслятором сучасних тенденцій. Однією з провідних вимог до професійного становлення викладача вищої школи є його постійний професійний розвиток, всебічний розвиток його творчих здібностей, вміння вирішувати складні завдання виховання нового покоління. Мистецтво аналізувати найрізноманітніші педагогічні ситуації, визначати шляхи та засоби виховання молоді в умовах постійного оновлення і розвитку суспільства мають стати невід'ємною частиною педагогічного професіоналізму викладача вищої школи. Надзвичайно важливим моментом стосунків між викладачем і студентом є усвідомлення унікальності і неповторності студента як індивідуальності, врахування динаміки змін, що відбуваються зі студентом, розуміння складності і неодномірності процесу розвитку, визначення віддалених перспектив взаємодії, порівняння студента лише з ним самим для надання йому впевненості в успішному оволодінні знаннями і правильному становленні особистості.

У подальшому планується дослідження, спрямоване на вивчення підходів (феноменологічний, методологічний або креативний) до формування освітнього середовища, частиною якого є сам педагог.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: Підручник / А. М. Алексюк. – К. : Либідь, 1998. – 560 с.
2. Булах І. С. Психологічні аспекти міжособистісної взаємодії викладачів і студентів: Навчально-методичний посібник / І. С. Булах, Л. В. Долинська. – Київ : НПУ, 2002. – 114с.
3. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г. С. Костюк. – К., 1989.
4. Кузьмина Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. – М. : Высшая школа, 1990. – 119 с.
5. Маркова А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – М. : Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. – 308 с.
6. Молчанов С. Г. Теорія і практика атестації педагогічних і керівних працівників освітніх установ: автореф. дис ... доктора пед.наук. – Челябинськ, 1998. – 39 с.
7. Педагогіка : учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений / В. А. Сластенин, И. Ф. Исаев, А. И. Мищенко, Е. Н. Шиянов. – М. : Школа-Пресс, 1998. – 512 с.
8. Шляхи вдосконалення навчально-виховного процесу в інституті східних мов : збірник наук. праць науково-практичної конференції / За редакцією проф. Є. С. Спіцина. – К., 2008. – 66 с.

УДК [(331.105.44 : 005.5) : 378.046 – 021.68] (043.3)

Якібчук М. І.

доцент Одеського інституту МАУП

ПЕДАГОГІЧНА СКЛАДОВА ПСИХОГРАМИ СТУДЕНТА ПЕДАГОГІЧНОГО ВНЗ НА ПРИКЛАДІ ТОЛЕРАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

У науковій статті проведено теоретико-практичний аналіз побудови психограми, розроблено основні педагогічні складові толерантності студентів педагогічних вищих навчальних закладів, які мають бути сформовані у процесі професійної підготовки.

Ключові слова: психограма, студент, педагогічна складова.

Якібчук М. І. Педагогическая составляющая психограммы студента педагогического вуза на примере толерантного поведения. В научной статье проведен теоретический и практический анализ построения психограммы, разработаны основные педагогические составляющие толерантности студентов педагогических высших учебных заведений, которые должны быть сформированы в процессе профессионального обучения.

Ключевые слова: психограма, студент, педагогическая составляющая.

Yakibchuk M. I. Pedagogical forming psihogramm student of the pedagogical high school on example tolerance behaviours. In scientific article is organized theoretical and practical analysis of the building psihogramm, is designed main pedagogical forming толерантності student of the pedagogical high educational institutions, which must be formed in process of the professional education.

Key words: psihogramm, student, pedagogical component.

Психографія як наука є теоретичним дослідженням енергоінформаційних повідомлень про людину у її співвідношенні зі світом живого та неживого, результати якого фіксуються у психограмі. Психограма реалізується як графічне відображення особливостей психіки. Психограма розкриває, пояснює, вивчає інформацію психічних процесів, які виражаються не в словах, досліджує причини захворювань і проблем, характеризує людину з позицій якостей її енергетики, визначає джерела і рівень негативних і позитивних енергій в її організмі. Дослідження починається процесом трансформації психічної енергії людини у графічні

образи, символи і знаки, що досягається шляхом застосування різних способів перетворення психічної енергії на механічну енергію рухів руки – за допомогою міокінетичного процесу [1; 2].

Термін «психограма» був введений на початку 20 століття німецьким психологом В. Штерном, який розробив методику складання узагальненого психологічного портрету конкретної особистості. Штерн запропонував також складати часткову психограму, яка відображає не всі сторони особистості, а тільки важливі для певної практичної задачі. Наприклад, психограма особистості успішного професіонала, яка відзеркалює професійно важливі якості. При цьому йдеться не про конкретну особистість (конкретну людину), а про типовий портрет успішного професіонала [3].

Психограма – це окрема складова професіограми, яка у найбільш конкретних і достатньо повних формулюваннях надає опис визначеного виду професійної діяльності, відображає особливості та специфіку тієї чи іншої виробничої діяльності [5; 6]. Психограма чітко відображає психологічний портрет ідеального робітника, визначає найважливіші психофізіологічні пріоритети у профвідборі. Психограма складається з таких частин і характеристик:

- психологічні функції і системи аналізаторів, що знаходяться під переважним навантаженням і мають найбільшу важливість для забезпечення процесу роботи. Пороги відчуття (абсолютні, диференціальні і оперативні пороги в аналізаторах, провідних для цієї професії);
- характеристика включення у роботу різних аналізаторів, їх взаємодія, рівень напруги в різні періоди. Характеристика їх необхідної лабільності. Просторове сприйняття і сприйняття тимчасових інтервалів. Найважливіші характеристики і способи їх організації. Характеристика параметрів швидкості, точності, координаційної складності виконуваних операцій. Темп діяльності. Стійкість моторних відповідей при тривалому їх повторенні;
- переважний вид установки (на швидкість, точність, надійність, безпеку тощо);
- швидкість формування і переробки навичок, їх стабільність;
- особливості зберігання інформації. Обсяг і характер матеріалу для запам'ятовування. Вимоги до пам'яті (довготривалої, короткочасної, оперативної);
- характеристика переважних способів переробки інформації, ухвалення рішень. Вимоги до широти і чіткості асоціацій, швидкості розумових операцій, продуктивності мислення, його гнучкості і критичності;
- вимоги до надійності в роботі: допустимі кількісні відхилення від заданого значення; допустимі коливання часу виконання дій;
- характеристика типових помилок в роботі: за кількісними і якісними ознаками; за мотивацією; за рівнем усвідомленості; залежно від інформаційного завантаження; залежно від функціонального стану фахівця;
- наявність і частота ситуацій, що викликають емоційну напруженість, вимагають значних вольових зусиль, високої відповідальності. Вимоги до емоційної стійкості [7, 10]. Вимоги до вольових якостей і рис вдачі;
- особливості професійного спілкування і вимоги до комунікативних рис особи.

Професіографічний аналіз – це формальний процес збору даних, який дозволяє отримати інформацію про завдання, контекст і умови праці, характерні для різних видів робіт в організації. На основі цієї інформації складаються опис роботи (показує, які операції виконуються на тій чи іншій роботі) і психограма (у якій перераховуються якості, необхідні людині для виконання певної роботи). Інформація, отримана при професіографічному аналізі, є основоположною для таких функцій організації, як тестування, відбір, навчання працівників, оцінка виконання роботи і документування практики справедливих трудових відносин. Сучасні організації особливо потребують якісних загальноцільових методів професіографічного аналізу, що вимагають менше часу і навичок, ніж більшість тих, що використовуються сьогодні. Зараз професіографічний аналіз – це надзвичайно дорогий і трудомісткий процес в організаціях будь-якого масштабу: накопичити вичерпну базу даних аналізу, керувати нею та її використовувати – все це часто виявляється просто нездійсненним завданням. Якщо зробити процес більш продуктивним, це дозволить більшій кількості організацій використовувати величезний потенціал цієї інформації з метою ефективного управління інтегрованою системою персоналу.

Таким чином, на підставі аналізу найважливіших елементів досліджуваної професії виявляються психічні якості, що мають вирішальне значення: необхідні і бажані; несумісні з цією діяльністю; комплексні; такі, що визначають успіх діяльності. Потім формулюються вимоги до психічних якостей працівника. У завершальній частині розглядаються також можливості виховання і компенсації психологічних якостей, важливих для успішної діяльності, і даються рекомендації щодо безконфліктної переорієнтації особи на випадок непереробної суперечності між позитивною мотивацією до діяльності і невідповідністю властивостей індивіда її вимогам [9].

Провівши аналіз спеціальної літератури та враховуючи результати власних наукових досліджень, ми доходимо висновку, що психограма має містити такі чинники та складові: рівень вимог до психології особистості, що обирається на ту або іншу посаду, має бути детальнішим чином проаналізований за допомогою спеціального формування відповідної професіограми-психограми; для оцінки психологічних якостей особистості, що відбирається на посаду, мають бути в наявності відповідні психодіагностичні засоби; відбір психодіагностичних засобів профвідбору має відповідати вимогам психограми з кожної окремої посади; ефективність профвідбору, як і подальшого профмаршруту, має забезпечуватися наявністю експертної системи [8; 9; 11].

Важливим поняттям у психологічній праці є психограма, під якою розуміють виокремлення й опис якостей людини, необхідних для успішного виконання певної трудової діяльності. Ці якості називаються професійно важливими якостями – (ПВЯ)*. Нами було проведено спеціальне анкетування серед студентів і викладачів педагогічних вищих навчальних закладів для визначення толерантності як педагогічної складової підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладів (опитано 400 осіб). Після проведеної середньостатистичної математичної обробки даних отримано такі результати:

Особистісні якості – 93,34:

▪ педагогічна спрямованість	100
▪ психологічна стійкість і витримка	90
▪ риси характеру: цілеспрямованість, воля	90
▪ наполегливість, сміливість, рішучість	
▪ самовладання та уміння стримувати свої почуття на людях	100
▪ соціальна нормативність (відповідність моральних установок загальноприйнятим нормам поведінки і взаємовідносин з іншими людьми)	90
▪ професійна спрямованість до критичної самооцінки	90
▪ моральні якості: почуття професійного обов'язку, чесність, порядність, толерантність	90
▪ соціальні якості: комунікативність, товарицькість, тактовність, терпимість	90
▪ лідерство	100
▪ порозуміння з колегами і учнями	90
▪ співчуття проблемам інших	90
▪ уміння розв'язати напружену психологічну ситуативну обстановку	100

Інтелектуальні якості – 91,25:

▪ вербально-логічні здібності (компонент інтелекту, пов'язаний з формуванням явищ у зрозумілій формі й використанням логічних закономірностей)	90
▪ лічильно-математичні здібності (компонент інтелекту, пов'язаний з віддзеркаленням явищ у чисельній формі і використанням кількісних закономірностей)	90
▪ пам'ять (компонент інтелекту, що характеризує особливості оперативної і довгострокової пам'яті)	100
▪ увага (характеристика обсягу, стійкості, розподілу, швидкісного переключення)	100
▪ витривалість до напруженого і тривалого спілкування з емоційно налаштованими людьми	100
▪ витривалість до постійної розумової та інтелектуальної публічної діяльності	90
▪ розвиненість евристичного, системного та образного типів мислення, уявлення	80
▪ темп психічних процесів (швидкість ефективного протікання психічних процесів, що забезпечує здатність до роботи в нав'язаному темпі в умовах обмеження лімітом часу)	80

Емоційність - 87:

▪ комунікативна	100
▪ альтруїстична	90
▪ гностична	90
▪ гедоністична	80
▪ схвильованість	80
▪ естетична	90
▪ глорична	

Психофізіологічні якості - 90:

▪ висока емоційна стійкість	100
▪ стійкість діяльності в умовах втоми, що розвивається	80
▪ стійкість в умовах публічної діяльності за дефіциту часу та малої інформації для упереджених висловів і аналізу поточної ситуації	90
▪ здатність успішно переробляти та аналізувати додаткову інформацію на тлі основної діяльності	90

Фізичні якості - 85:

▪ загальний фізичний розвиток	90
▪ загальна фізична підготовка, стимулююча тривалу публічну професійну діяльність	90
▪ фізична підготовка організму для здорового способу життя	80
▪ власна фізична загартованість організму	80

* Вказані нижче цифри – оцінка респондентів за ваговими коефіцієнтами у шкалі 100- бального оцінювання, за Р. Макаровим [6].

	<i>Емоційно-вольова сфера особистості – 88,2*:</i>	
	▪ висока емоційна стійкість	100
	▪ наполегливість у відстоюванні інтересів інших	100
	▪ рішучість	90
	▪ сміливість	80
	▪ самовладання й витримка	80
	▪ уміння зберігати працездатність в умовах постійної публічності	90
	▪ виконання свої професійних обов'язків	
	▪ уміння зберігати працездатність в умовах втоми, що розвивається	80
	▪ уміння зберігати активність за значної завантаженості інформацією і особистим спілкуванням	90
	▪ цілеспрямованість	80
	▪ суспільна активність	100
	▪ урівноваженість та виваженість у спілкуванні та прийнятті рішення	80
	<i>Нормативність – 83,33:</i>	
	▪ дисциплінованість	90
	▪ ретельність	80
	▪ почуття обов'язку й відповідальності	80
	<i>Комунікативні - 88:</i>	
	▪ самостійність	90
	▪ уміння брати на себе відповідальність за ухвалені рішення й дії	90
	▪ авторитет у колективі	100
	▪ товариськість	80
	▪ чуйність	80
	▪ здатність уникати та розв'язувати конфліктні ситуації	100
	▪ гнучкість	80
	▪ тактовність	90
	▪ терпимість	80
	▪ толерантність	90
	<i>Ставлення до себе - 4,7:</i>	
	▪ самоконтроль	100
	▪ самокритичність	80
	▪ здатність приймати та виправляти власні помилки	80
	<i>Ставлення до праці – 86,67:</i>	
	▪ працьовитість	100
	▪ уміння ефективно працювати в складних психологічних напружених умовах	80
	▪ уміння самостійно знаходити та виконувати завдання	90
	<i>Здібності – 90,56</i>	
	<i>Пам'ять – 91,67:</i>	
	▪ швидке запам'ятовування зорової інформації	100
	▪ швидке запам'ятовування слухової інформації	100
	▪ запам'ятовування матеріалу, що має внутрішній логічний зв'язок	90
	▪ тривалість збереження інформації в пам'яті	80
	▪ точне відтворення матеріалу після короткого зорового пред'явлення	90
	▪ точне відтворення матеріалу після короткого слухового пред'явлення	90
	<i>Мислення – 87,5:</i>	
	▪ уміння оперувати наданим для передбачення змін ситуації, результатів діяльності	90
	▪ уміння створювати правильне уявлення про реальний процес за отриманою інформацією	80
	▪ здатність проаналізувати ситуацію й прийняти рішення на основі наочних зразків	80
	▪ здатність оперувати абстрактними поняттями при оцінці обстановки й ухваленні рішення	90
	▪ психолого-педагогічні здібності	90
	▪ уміння діяти нешаблонно, швидко приймати рішення в обставинах, що мають тенденцію до зміни	80
	▪ точність і старанність при вирішенні педагогічних завдань	90
	▪ витривалість до напруженої психологічної і розумової діяльності	100

Мовлення – 96,67:

- здатність чітко, лаконічно формулювати свої думки 100
- гарна дикція 90
- здатність мовленнєвого апарату до інтенсивної й тривалої роботи в психологічному 100

напруженні

Таким чином, розроблені компоненти психограми студента педагогічного вищого навчального закладу дозволяють науково підійти до формування професійно важливих якостей, що лежать в основі успішної професійної діяльності педагога, а також виступають теоретичним підґрунтям визначення змісту, форм і методів формування толерантності у студентів педагогічних вищих навчальних закладів у процесі професійної підготовки.

Психограма утворює психологічний портрет особистості студента педагогічного ВНЗ на прикладі толерантної поведінки. Принципи побудови психологічного портрета фахівця мають використовуватися як у процесі профвідбору, так і в службовій характеристиці професійної підготовки майбутнього студента педагогічного ВНЗ. На відміну від звичайних формальних і беззмістовних виробничих характеристик, психологічно обґрунтована характеристика – психологічний портрет особистості – може стати надійною підставою для адекватної оцінки особистості студента педагогічного ВНЗ і прогнозування його професійно ефективної соціально значущої діяльності як учителя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гарбер Е. И. Методика профессиографии / Е. И. Гарбер, В. В. Козача. – Саратов : Изд-во Саратовского университета, 1992. – 196 с.
2. Гладкова В. М. Профорієнтація: Навчальний посібник / В. М. Гладкова. – Львів : Новий світ – 2000, 2007. – 160 с.
3. Красникова Е. А. Этика и психология профессиональной деятельности: Учебник / Е. А. Красникова. – М., 2003. – 286 с.
4. Кряж И. В. Психологические основы профконсультации и профотбора: [учебно-методическое пособие] / И. В. Кряж. – Харьков, 2001. – 96 с.
5. Ломов Б. Д. Психологическая наука и общественная практика / Б. Д. Ломов. – М. : Знание, 1974. – 46 с.
6. Макаров Р. Н. Теория и практика конструирования целевых моделей операторов особо сложных систем управления: [монография] / Р. Н. Макаров, Л. В. Герасименко. – М. : Изд. Международной академии проблем человека в авиации и космонавтике, 1997. – 450 с.
7. Носкова О. Г. Психология труда : учеб. пособие для студентов высш. учеб. заведений . – [2-е изд., стереотип.] / О. Г. Носкова. – М. : Академия, 2006. – 383 с.
8. Платонов К. К. Структура и развитие личности / К. К. Платонов. – М. : Наука, 1986. – 255 с.
9. Психология труда: Учеб. пособие / Н. П. Лукашевич, И. В. Сингаевская, Е. И. Бондарчук. – [2-е изд., доп. и перераб.]. – К. : МАУП, 2004. – 112 с.
10. Рижиков В. С. Теорія і практика конструювання цільових моделей (професіограм) та процесу професійної підготовки майбутніх юристів: [Монографія] / В. С. Рижиков. – Херсон : Вид-во «Айлан», 2010. – 280 с.
11. Ткачук В. Г. Психофизиология труда: конспект лекцій / В. Г. Ткачук, В. Е. Храпко. – К. : МАУП, 1999. – 88 с.

УДК 378.661

Мельник А. І.

Білоцерківський національний аграрний університет

ОСНОВНІ ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ СТУДЕНТІВ

На підставі аналізу психолого-педагогічних джерел визначено основні етапи формування професійно-пізнавальної спрямованості студентів у процесі навчання у вищих навчальних закладах.

Ключові слова: професійно-пізнавальна спрямованість, професійні та пізнавальні мотиви.

Мельник А. І. Основные этапы формирования профессионально-познавательной направленности студентов. На основании анализа психолого-педагогических источников определены этапы формирования профессионально-познавательной направленности студентов в процессе обучения в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: профессионально-познавательная направленность, профессиональные и познавательные мотивы.

Mel'nyk A. I. The main stages of forming the students' professional-cognitive orientation. On the basis of the psychological and pedagogical sources' analysis the author defines the main stages of forming the students' professional-cognitive orientation in the process of studying at higher educational institutions.

Key words: professional-cognitive orientation, professional and cognitive motives.